

İNSAN HÜQUQLARI FƏLSƏFƏSİ VƏ QLOBALLAŞMA

İnsan hüquqları ümumbəşəri dəyər kimi

İnsan hüquqları anlayışı əsasında insan amili duran ümumbəşəri anlayışdır. Cəmiyyətin ən fundamental subyektivi olan insan yerli və beynəlxalq miqyasda qəbul edilmiş bir çox insan hüquqları sənədlərində vətəndaş, qadın, uşaq, işçi, xarici, mühacir və başqa adlarla ifadə edilmişdir (9, s.6).

İnsanların icma halında yaşamağa başlaması ilə birlikdə sistem və hüquq anlayışları da ortaya çıxmışdır. Həmin dövrlərdə hüquq qaydaları icma qərarlarının tətbiqini təmin etmək məqsədinə xidmət etsə də sonralar bu hüquq qaydalarından insanların sahib olduğu haqlar doğmuşdur. Bu haqları insanların tələb edə biləcəkləri və istifadə edə biləcəkləri hüquqlar şəklində ifadə etmək olar (1, 10).

Günümüzdə insan hüquqları kimi qəbul edilən haqların sistemə şəkildə meydana çıxmasının ilk təzahürləri, hələ XII əsrdə İngiltərədə kralla yerli feodallar arasında imzalanan Magna Carta Libertatum adlı sənəddə müşahidə olunur. Zaman keçdikcə insan hüquqları daha da zənginləşməklə bərabər mahiyyət dəyişikliyinə də məruz qalmışdır. İnsan hüquqlarının müasir mənada formalaşma prosesi 1789-cu il tarixli Fransa İnqilabından sonra olmuşdur. İnqilabdan sonra elan edilən Fransa İnsan və Vətəndaş Hüquq və Azadlıqları Bəyannaməsində insan hüquqları, fərdin azadlığının əsası, təminatı və arzularının əksi kimi ifadə edilmişdir (15, s.34).

İnsan hüquqları anlayışı dinamik bir anlayışdır. Tarixə və məkana görə müxtəlif şəkildə izah oluna bilər. Fəqət hansı dövrdə və harada olmasından asılı olmayaraq, hər bir şəxs insan olduğu üçün müəyyən hüquqlara malikdir və bunlar fundamental insan hüquqları bazasını meydana gətirirlər. "İnsan hüquqları" anlayışı ilə yanaşı "insan azadlıqları" anlayışının da geniş istifadə edilməsi Fransa İnqilabından sonra baş vermişdir.

"Hüquq" və "azadlıq" anlayışlarının mahiyyəti haqqında bir çox və dar məzmunlu təhlillər mövcuddur. Belə ki, dar yanaşma tərzinə uyğun təhlillər apararı tədqiqatçılar bu anlayışların daha çox hüquqi mahiyyəti üzərində dururlar. Geniş yanaşma tərzinə uyğun izahlarda isə bu iki anlayışın daha çox fəlsəfi mahiyyəti ön plana çəkilir (12, s. 1231).

Dar təhlil metoduna görə "hüquq" və "azadlıq" anlayışları eyni mahiyyət daşıyır və bu iki anlayış bir-birinin yerinə istifadə oluna bilər. Başqa bir sözlə desək hüquq, fərdin qanunla müəyyən azadlığıdır. Ancaq fəlsəfi mahiyyətin ön planda olduğu geniş təhlil metoduna görə isə hüquq, azadlıqdan daha geniş anlayışdır. Hüquq davranış sərbəstliyindən əlavə dövlətə və cəmiyyətə qarşı bəzi tələbləri də əhatə edir. İnsan azadlıqlarını hər hansı

məhdudiyət, təzyiq və məcburiyyətdən uzaq olmaqla, fərdin şəxsi həyatını müəyyənləşdirməsi kimi izah etmək mümkündür. Fəqət azadlıq mütləq bir anlayış deyil. İnsan ictimai varlıq olduğu üçün, ictimai həyat qaydaları insan azadlığının sərhədlərini müəyyənləşdirir. İnsanlar yaşadıkları cəmiyyətdə müəyyən hüquq və məsuliyyətlərə malikdirlər. Bu hüquq və məsuliyyətlər insanın o cəmiyyətində mövqeyini müəyyənləşdirir (5, s. 693).

İnsanlara onların haqlarını əhatə edən hüquqların həyatının hansı mərhələsindən etibarən tanınacağı və bu hüquqların nə zaman sona çatacağı mövzusunda müxtəlif fikirlər var. Belə ki, ana bətnindəki rüseymin insan hüquqlarından yararlanaraq, əsas insan hüquqlarından sayılan yaşamaq hüququna sahib olub olmaması insanın fizioloji mənada ölümündən sonra onun üzərində tibbi məqsədlərlə təcrübələr aparılması, qəbrinin qorunması kimi məsələlərin həlli mövzusunda yekdil yanaşma yoxdur (16, s. 79).

İnsan hüquqlarının fəlsəfi təkamülü

İnsan hüquqları anlayışının fəlsəfi müstəvidə anlaşılmasının tarixi çox qədimlərə gedir. Ancaq bu mövzuda ilk ciddi təşəbbüslərə qədim Yunan şəhər dövlətlərində rast gəlmək mümkündür.

Sofistlərin, Platonun və stoiklərin fikirləri bu baxımdan mühüm rol oynamışdır. Yaşadıqları dövrdə geniş yayılmış ümumi qənaətin əksinə olaraq sofistlər belə hesab edirdilər ki, insan öz müqəddəratının Tanrının əlində olduğu fikri ilə kifayətlənməməli, öz taleyini özü müəyyənləşdirməlidir. Bu yanaşma tərzii insanların öz taleyi haqqında düşünərək hüquqlarını tələb etmələrinə təkan verir. Platonun görüşlərinə görə fikirlər, mədəniyyətlər və adət-ənənələrdən ümumbəşəri və əbədi prinsiplər formalaşdırmaq mümkündür. İnsan hüquqlarının təkmilləşməsində rol oynayan stoiklər adlanan qrup "təbii hüquq" anlayışını ortaya çıxarmışlar. Bu qrupa görə, dəyişdirilməsi mümkün olmayan və bütün dünyada qəbul edilən təbii və əbədi hüquq qaydaları mövcuddur. İnsanlar tərəfindən tərtib edilən qanunlar bu təbii hüquqa uyğun gəlsə, əhəmiyyət kəsb edər (4, s. 58-61).

Xristian dininin təsiri ilə Orta əsrlərdə insanlarda Tanrı tərəfindən onlara verilən bəzi hüquqların olduğu qənaəti geniş yayılmışdı. Tanrının müəyyənləşdirdiyi hüquq dünyəvi hüquqdan daha üstün hesab edilmişdir. Ancaq real həyatda bu hüquqlar daha çox feodal bəylərə müəyyən olunmuşdu. Bu dövrdən başlayaraq dövlətin mütləq səlahiyyətlərə sahib olması dinin fərdə müəyyən etdiyi hüquqlar hesabına öz əhəmiyyətini qismən itirmişdir.

Şəxsin bir hüquqi subyekt kimi əhəmiyyətinin artması, İntibah dövründə başlanan humanizm cərəyanının təsiri ilə olmuşdur. Bu cərəyanın tərəfdarları belə hesab edirdilər ki, dövlət əmr edən bir təşkilat olmaqdan daha çox, vətəndaşları qoruyan və onlara xidmət edən təşkilat olmalıdır (1, s. 23).

XVII-XVIII əsrlərdə təbii hüquq nəzəriyyəsinin təsiri ilə dövlətin əmələ gəlməsi haqqında "İctimai müqavilə" doktrinası irəli sürülmüşdür. Bu cərəyanın tanınmış müdafiəçiləri Hobbs (1588-1679), Lokk (1632-1704) və Russo (1712-1778) olmuşdur. "İctimai müqavilə" doktrinasına görə iqtidar və fərdlər arasındakı münasibətlər ictimai müqavilə əsasında qurulmalıdır. Bu müqavilə ancaq qarşılıqlı şəkildə dəyişdirilə bilər (3, s.264).

Hobbs belə hesab edirdi ki, ictimai müqavilə yolu ilə tərəflər arasında sülh, təhlükəsiz və etibarlı həyat qurula bilər. Onun qənaətinə görə, təbii hüquqdan irəli gələn zəruriyyətə əsasən xalq ictimai müqavilə yolu ilə bütün səlahiyyətləri krala vermişdir. Kral mütləq səlahiyyətlərə malikdir və buna görə də müqaviləni pozmaq ilə ittiham edilə bilməz və onun fəaliyyətinə nəzarət edilməməlidir (7, s. 29).

Lokkun fikrincə, ictimai müqavilə zəruri olsa da bu, vətəndaşların bütün hüquqlarını iqtidara verməsi demək deyildir. Vətəndaşların bəzi hüquqları onlarda saxlanılmalıdır və dövlət tərəfindən qorunmalıdır. Məsələn, iqtidar vətəndaşların yaşamaq və mülkiyyət hüquqlarını qorunmalıdır. Vətəndaş'ar ictimai müqavilə yolu ilə ancaq zəruri hesab edilən hüquqlarını iqtidara həvalə edərlər. Vətəndaşların malik olduqları hüquqlara iqtidar tərəfindən hörmətlə yanaşılmalı və vətəndaşların bu hüquqlarının iqtidar tərəfindən pozulması hallarında xalqın iqtidara qarşı üsyan etmə hüququ var (7, s. 31).

Russo isə hesab edirdi ki, vətəndaşlar öz iradələrini müştərək iradə şəklində birləşdirirlər və bu müştərək iradə hakim gücə çevrilir. Müştərək iradə bütün vətəndaşları əhatə edən və hər kəs üçün məcburiyyət təşkil edən qanunlar müəyyənləşdirir. Müştərək iradəni təmsil edən güc öz varlığını davam etdirə bilmək üçün vətəndaşların hüquqlarına hörmətlə yanaşar. İqtidar müştərək iradənin ifadəsi kimi, sarsılmazdır və mütləq xarakterə malikdir.

XVII və XVIII əsrlərdə insan hüquqlarının fəlsəfi mənada inkişafında Bodin, Grotis, Vattel, Xristian Vulf kimi filosoflar da mühüm rol oynamışlar.

Bodin mütləqiyyətçiliyi müdafiə edərək, kralın səlahiyyətlərinə məhdudiyətlər qoyulmasını qəbul etməmişdir. O, belə hesab edirdi ki, kralın səlahiyyətləri ancaq Tanrı tərəfindən müəyyənləşdirilmiş İlahi hüquq prinsipləri ilə məhdudlaşdırıla bilər. Belə ki, bu hüquq anlayışına görə kral vətəndaşların mülkiyyətinə və öz aralarında bağladığı müqavilələrə hörmətlə yanaşmalıdır (10, 29). Grotis əsərlərində dövlətdən daha çox insan faktorunu ön planda tutmuşdur. O, belə hesab edirdi ki, hüquq prinsiplərinə dövlətdən daha çox vətəndaşlar öz aralarında əməl etməlidirlər. Beynəlxalq münasibətlərdə dövlətlərdən daha çox cəmiyyətlər arasında münasibətlərə əhəmiyyət verilməlidir. Vattel onun əksinə, dövlətin suverenliyini əsas götürərək, onun başlıca mövqə tutması zəruriyyətini önə çəkmişdir. Xristian Vulf ictimai münasibətlərlə dövlətlərin öz aralarındakı münasibətlərdə bənzərlik tapmağa çalışmışdır. Belə ki, fərdlərin cəmiyyət halında yaşamaq və ümumi prinsiplər müəyyənləşdirmə zəruriyyətlərini qeyd edərək, dövlətlərin də

öz aralarında bənzəri zəruriyyətlərə görə ümumi əməkdaşlıq prinsipləri müəyyənləşdirməklə münasibət qurmalarının lazım olduğunu qeyd etmişdir (11, s.37).

XVIII və XIX əsrlərdə "Təbii Hüquq" və "İctimai Müqavilə" doktrinaları ciddi tənqidlərə məruz qalmışdı. Edmond Burke belə hesab edirdi ki, "Təbii Hüquq" doktrinasının adət-ənənələri və təcrübəni nəzərə almaması onun ciddi çatışmamazlığı idi. Frederik Von Savin isə hüquq reformlarının həyata keçirilməsi üçün hüquq prinsiplərinin tarixi köklərinin nəzərə alınmasının vacibliyini qeyd etmişdir. Belə ki, hüquq normaları adət-ənənələri, təcrübələri və xalqın inancını nəzərə almadan tətbiq edilə bilməz. Bu doktrinaları ciddi tənqid edənlərdən Marks və Engels bu barədə düşüncələrini "Kommunist manifesti" əsərində işıqlandırmışlar. Onlar belə hesab edirdilər ki, ictimaiyyət içində mövcud olan siniflər arasında iqtidar uğrunda mübarizə gedir. İctimai quruluş bu mübarizənin nəticəsində formalaşır. Hüquq sistemi də əslində bu mübarizədən qalib çıxan sinfin əlində təzyiq vasitəsidir (11, s.153-162).

Qloballaşma və insan hüquqları

Kapitalizmin ilk inkişaf mərhələlərində insan hüquqları prinsipləri əhəmiyyət qazandığı kimi, qloballaşma prosesində də beynəlxalq sərmayənin geniş yayılmasına paralel şəkildə, insan hüquqları anlayışının əhəmiyyətinin də artdığı müşahidə olunur. Avropa tarixində burjuaziyanın inkişafı prosesində baş vermiş inqilablar, eyni zamanda insan hüquqları mübarizəsi kimi qəbul edilir. Qərbdə XVI əsrdən etibarən kapitalist sisteminin formalaşması ilə hakim olmuş liberal fəlsəfi düşüncəyə görə fərdlər yaşamaq, azadlıq və mülkiyyət hüquqlarına malikdirlər. Ləkk belə hesab edir ki, buradakı yaşamaq və azadlıq hüquqları mülkiyyət hüququndan törəmişdir. Yəni burjuaziya cəmiyyətlərində insan hüquqlarını formalaşdıran əsas hüquq - mülkiyyət hüququdur (4, s. 90-93).

Müasir dövrdə neoliberal qloballaşma prosesində insan hüquqları prinsiplərinin əhəmiyyəti keyfi artmışdır. Sürətlə yayılan qloballaşma prosesi çərçivəsində insan hüquqları anlayışı klassik, liberal mahiyyətdə qəbul edilir. İnsan hüquqlarının bu xarakteri, xüsusilə şəxsi və siyasi hüquqlarda özünü göstərir.

II Dünya müharibəsindən sonra qəbul edilmiş bir sıra beynəlxalq sənədlərlə beynəlxalq insan hüquqları rejimi formalaşdırılmışdır. İnsan hüquqları prinsiplərinin beynəlxalq münasibətlərdə aparıcı rol oynaması məhz bundan sonra olmuşdur. 1948-ci il tarixli "İnsan Hüquqları Haqqında Ümumi Bəyannamə", 1966-cı il tarixli "Sosial-İqtisadi və Mədəni Hüquqlara dair Beynəlxalq Pakt", "Mülki və Siyasi Hüquqlara dair Beynəlxalq Pakt" və bir

sıra bu kimi regional çərçivədə imzalanmış insan hüquqları sənədləri əsasən normativ və prosessual xarakter daşımışdır.

1975-ci il Helsinki Son Sənədi və bununla bağlı toplantılarda insan hüquqlarının beynəlxalq münasibətlərdə siyasi dəyərə çevrildiyi müşahidə olunur. İnsan hüquqlarının qlobal siyasətə çevrilməsi əxlaqi bir zəruriyyət olmaqla bərabər, həm də beynəlxalq iqtisadi quruluşun və təhlükəsizliyin təminatıdır. Son 15 il ərzində yenidən formalaşma dövrü keçirən ölkələrin beynəlxalq maliyyə təşkilatları ilə olan münasibətlərində "insan hüquqları" və "hüquq dövləti" mövzusu prioritet təşkil edir. Bunu qloballaşmanın yol açdığı beynəlxalq sərmayənin hərəkət sərbəstliyi və təhlükəsizliyini təmin edə bilən stabil siyasi sistemqurma təşəbbüsü kimi dəyərləndirmək olar (6, s. 173).

İnsan hüquqlarının qlobal dəyərə çevrildiyi və beynəlxalq münasibətlərdə aktuallığını qoruyan dövrdə bu anlayışla bağlı bəzi nəzəri problemlər də mövcuddur. Məsələn, beynəlxalq münasibətlərin əsas subyekti olan dövlətin suverenliyi və bunun təbii nəticəsi olan ölkənin daxili işlərinə qarışmamaq prinsipi ilə insan hüquqlarının beynəlxalq arenada qorunmasına nəzarət məsələsinin uzlaşmadığı müşahidə olunur. Müasir dünyada qloballaşmanın ortaya çıxardığı iqtisadi və siyasi zəruriyyətlər dövlətlərin suverenliyi prinsipinə mütləq mənada hörmətlə yanaşmanı mümkünsüz hala gətirmiş və suverenlik artıq nisbi mənə daşımağa başlamışdır. İnsan hüquqlarının qlobal xarakter alması bu prosesdə mühüm rol oynamışdır. Qloballaşma nəticəsində insan hüquqlarını nəzərə alaraq formalaşan yeni beynəlxalq və milli hüquq prinsipləri dövlətin həm daxili, həm də xarici siyasətində müəyyənləşdirici amilə çevrilmişdir.

Qloballaşma prosesində insan hüquqları anlayışı ilə dövlətin daxili işlərinə qarışmamağı nəzərdə tutan suverenlik anlayışı arasındakı gərginliyin əsas səbəblərindən biri - bu iki anlayışın mənbələrinin və hədəflərinin fərqli olmasıdır. İnsan hüquqları ümumbəşəri bir anlayış kimi insanların yaşadığı ölkədən asılı olmayaraq, hüquq və azadlıqlardan istifadəni nəzərdə tutan əxlaqi dəyərdir. Dövlətin daxili və xarici siyasətinin əsas hədəfi isə hər şeydən əvvəl ölkənin milli mənafeələrinin qorunmasını nəzərdə tutur. Bəzən dövlətin suverenliyindən irəli gələn milli mənafeələrini təmin etmək təşəbbüsləri ilə ümumbəşəri xarakterə malik olan insan hüquqlarının təmini və qorunması məsələləri arasında ziddiyyətlərin olması mümkündür (2, s.8).

Beynəlxalq münasibətlərdə 20-ci əsrin ikinci yarısı əsasən kapitalist və sosialist bloklar arasında ideoloji mübarizənin müəyyənləşdirici amil olması kimi yadda qalmışdır. Bloklar arasında münasibətlərin normalaşdırılması təşəbbüsü kimi qiymətləndirilən və 1970-ci illərdən başlayan Helsinki toplantılarının müsbət nəticələrindən biri 1990-cı ildə imzalanan Paris Bəyannaməsidir. Beynəlxalq aləmdə baş verən köklü dəyişikliklərdən sonra qurulması istənilən yeni dünya sistemində müəyyənləşdirici qlobal dəyərlərdən biri insan hüquqları olmuşdur. Yeni dünya sistemində insan hüquqlarının

qlobal ölçüdə mənimsənilməsinə təmin etmək məqsədi ilə dövlətlərə təzyiq və güc tətbiq etmə metodu, insan hüquqlarının fundamental mahiyyəti ilə ziddiyyət təşkil edir.

İnsan hüquqlarının təmini məqsədi ilə təzyiq və güc tətbiqetmənin doğru olmadığına inanılan bəzi tədqiqatçılar belə hesab edirlər ki, ideoloji mübarizənin hakim olduğu beynəlxalq sistemi əvəz edən yeni dünya sistemində sülh və stabilliyi təmin etmək üçün dövlətlərin suverenliyinə, bərabərliyinə və daxili işlərinə hörmətlə yanaşılmalıdır. İnsan hüquqlarının təmin edilməsi əsas götürülərək belə qənaətə gəlinir ki, bu prinsiplərin pozulması yolu ilə müvəffəqiyyətli beynəlxalq sistemə nail olmaq olmaz. Məsələyə tənqidi yanaşan başqa bir qrup tədqiqatçılar isə belə hesab edirlər ki, insan hüquqlarının təminini irəli sürərək başqa dövlətlərə qarşı təzyiq və güc tətbiq edən dövlətlər, əslində bundan fərqli xarakter daşıyan milli mənafələrini təmin etmək üçün çalışırlar. Bu qəbildən olan tədqiqatçıların fikrincə, təzyiq və güc tətbiq etməklə həyata keçirilən beynəlxalq miqyasdakı müdaxilələrin “insan hüquqlarının təmini” adı altında tətbiq edilməsinin məqsədi, bu müdaxilələrə “insaniyyət” xarakteri qazandıraraq hüquqi əsas əldə etmək və qınaq obyektinə olmaqdan qurtulmaqdır (8, s. 1151-1169).

Son illərdə ciddi mənada qlobal təhlükəyə çevrilən beynəlxalq terrorizmlə mübarizə beynəlxalq münasibətlərin əsas mövzusunə çevrilmişdir. Beynəlxalq terrorizmlə mübarizə çərçivəsində görülən tədbirlər, qloballaşmanın simvoluna çevrilən insan hüquqlarının tanınması və qorunması məsələsinə kölgə salmışdır. Bunun əvəzinə qismən totalitar xarakterli qloballaşmağa doğru yönəlmə hiss olunur. ABŞ və İngiltərə kimi demokratik və insan hüquqlarına hörmətlə yanaşan dövlətlər də daxil olmaqla, müxtəlif dövlətlərdə terrorizmlə mübarizə çərçivəsində qəbul edilmiş qanunlar bunu göstərir. Məsələn, Dünya Ticarət Mərkəzinə yönəldilmiş 11 sentyabr terror aktından sonra ABŞ prezidenti Buş verdiyi bir sərəncam ilə ABŞ vətəndaşı olmayan və beynəlxalq terrorizmlə əlaqədə şübhələnən şəxslərin hərbi komissiyalar tərəfindən dindirilməsinə icazə vermişdir. Belə bir komissiyanın məhkəmə orqanı olmaması və mühakimə olunan şəxsin üst instansiyaya müraciət imkanının olmaması, əsas insan hüquqlarından sayılan ədalətli mühakimə olunma hüququnun pozulması deməkdir (14). İngiltərə hökuməti isə 13 noyabr 2001-ci il tarixli “Terrorizmlə Mübarizə, Cinayət və Təhlükəsizlik Haqqında Qanun Layihəsi” ilə özünün terrorizmlə mübarizə metodlarını təqdim etmişdir. Bu qanun layihəsinə görə beynəlxalq terrorist olduğu və yaxud ölkənin milli təhlükəsizliyi üçün təhlükəli hesab edilən şəxslərin müddət göstərilmədən nəzarətdə tutulmasına imkan verilir. Bununla yanaşı, İngiltərə tərəfdar olduğu Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının fəvqəladə hallarda bəzi insan hüquq və azadlıqlarının məhdudlaşdırılmasını nəzərdə tutan 15-ci maddəsinə əsas götürərək, bu Konvensiyanın 5/1

maddəsində nəzərdə tutulan azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququnu qüvvədən düşürmüşdür (13).

Bu bir reallıqdır ki, terrorizm insan hüquqlarının tanınması və tətbiqi baxımından həm milli, həm də beynəlxalq səviyyədə ciddi problemlər ortaya çıxarır. Fəvqəladə hall kimi terrorizmlə mübarizədə insan hüquq və azadlıqlarını məhdudlaşdırmaq müəyyən mənada qəbul edilə bilər. Bəzi beynəlxalq insan hüquqları sənədləri də buna imkan verir. Ancaq fəvqəladə hal adı altında insan hüquqlarının məhdudlaşdırılmasının sonu bilinməyən zaman kəsiyinə yayılması insan hüquqları baxımından arzuolunmazdır. Belə hallar insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi üçün uzun əsrlərdən bəri davam edən mübarizə və əldə edilmiş nailiyyətlər üçün böyük təhlükədir.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

1. Anıl ÇEÇEN: “İnsan Haklarının Düşünsel Boyutları”, İnsan Hakları Yıllığı, (Yıl 3-4, 1981-1882).
2. Charles BEITZ: Political Theory and International Relations (New Jersey: Princeton Uni. Press, 1994).
3. İlhan F. AKIN: Kamu Hukuku (İstanbul: 5. Baskı, Beta Yayınları, 1987).
4. İlkay SUNAR: Düşün ve Toplum (Ankara: Doruk Yayımcılık, 1999).
5. İsmail KILLIOĞLU: “İnsan ve Özgürlük Üzerine Bir Deneme”, Yeni Türkiye (Yıl 4, S. 22, Temmuz-Ağustos 1998).
6. Jack DONNELLY: “International Human Rights: A Regime Analysis”, International Organization, (V.40, No. 3).
7. Mehmet Semih GEMALMAZ: Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2001).
8. Michael DOYLE: “Liberalism and World Politics”, American Political Science Review (V. 80, No. 4, 1986).
9. Moergeon JASQUES: İnsan Hakları (Ankara: İletişim Yayınları, Çev. A. Ekmekçi, A. Türker, 1996).
10. MÜNÇİ KAPANİ: Kamu Hürriyetleri (Ankara: 6. Baskı, AÜHF Yayınları No.453, 1981).
11. Seha MERAY: Devletler Hukukuna Giriş (Ankara: Ankara Üniversitesi, 1965).
12. Turgay UZAN: “Uluslararası Alanda İnsan Haklarının Gelişirai, İdealler, Gerçekler ve Türkiye”, Yeni Türkiye (Yıl 4, sy. 22, Temmuz-Ağustos 1998).
13. www.amnestyusa.org/news/2001/uk11162001.html
14. www.amnestyusa.org/news/2001/usa11152001.html
15. Мовчан А.П.: Права человека и международные отношения (Москва: 1982).

16. Рисдал Р.: "Проблемы защиты прав человека в объединенной Европе",
Защита прав человека в современном мире (Москва: 1993).

РЕЗЮМЕ

Эльнур Казимлы

Философии прав человека и глобализация

Принципы прав человека - это принципы международного права и морали, защищающие людей от политической нетерпимости, злоупотребления законами и общественными ценностями в любом месте. В рамках философии прав человека изучается цель, суть, природа, характер и необходимость прав человека.

Безграничное распространение обмена товарами, капиталом, услугами, человеческими ресурсами, наукой и культурой в процессе глобализации, в то же время привело к взаимной зависимости и взаимодействию. Глобализация и экономическое развитие, куда проникли новшества в технологии, также усилили взаимоотношения между людьми и культурами, породили новые надежды в направлении признания и защиты прав человека.

SUMMARY

Elnur Kazimli

Philosophy of human rights and globalization

Human rights are international moral and legal norms that aspire to protect all people everywhere from severe political, legal, and social abuses. The philosophy of human rights addresses questions about the existence, content, nature, universality, and justification of human rights.

Globalization, as a process that involves increasing exchange of goods, capital, services, monopower resources, information, and culture, at the same time leads to greater interdependence and interaction. Globalization and economic advances have the potential to assist in the promotion and protection of human rights through economic growth, increased wealth, greater interconnection between peoples and cultures and new opportunities for development.